

*РЕНДЮК С.П., асистент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ПЕДАГОГІКА У РИНКОВОМУ СВІТІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Актуальними завданнями українського суспільства на даному етапі його становлення є демократизація й гуманізація людських відносин у всіх сферах життєдіяльності. А підвалини саме таких зрушень у суспільній свідомості має закладати система освіти й виховання, оскільки реформування її в умовах, що склалися, виступає потужним засобом розбудови суспільства на нових засадах, не стільки соціально-економічних, скільки соціально-психологічних, моральних, етичних.

Оновлення школи в Україні, враховуючи реалії сьогодення, має відповідати засадам демократичних перетворень, подоланню посттоталітарних тенденцій у людських відносинах, зокрема, сприяти викоріненню залишків авторитарної політики у лоні суспільного виховання, якою була адміністративно-наказова педагогіка з принижуючим гідність способом взаємодії у системі «вчитель – учень» [6, с. 4, 16].

Освітянам, щоб не виявитися зайвими на вічному святі життя, треба сміливіше відчиняти двері у ринкове майбутнє. Повільно й болісно вповзає Україна в ринок, що безжалісно трансформує наше життя, жорстко, а часом – і жорстко виправляє нашу свідомість, але новий лад несе у собі й дещо позитивне, цінне, прогресивне. Для педагогіки, школи, учителя ринок відкриває нові перспективи, кращі можливості, про які годі було мріяти, борсаючись у застарілих ідеологічних тенетах.

Педагогіка в ринковому світі переживає бурхливий період переосмислення підходів, відмови від усталених традицій й стереотипів. Підштовхувана технологізацією і ринковими потребами, вона впритул підійшла до розуміння того, що педагогічна праця у своєму загальному вигляді тільки специфікою відрізняється від інших видів суспільно-корисної праці, має свій продукт, свої технології і свою ринкову вартість [9, с. 12]. «Ринкова ціна» педагогічної роботи встановлюється пересічними громадянами за таким критерієм: чи рівноцінні реальні соціальні гарантії та розмір зарплати витратам власного хисту, кваліфікації, сили й енергії педагога. Справжній ринок праці в нашій країні ще тільки починає формуватися, і є надія, що згодом позиції інтелектуальних видів діяльності, особливо традиційних для

українського суспільства, значно зміцнюють. Насамперед це стосується соціального престижу педагога. В усьому світі високий рівень освіти, розвитку, вихованості – дорога розкіш. А тому попит на майстрів грамоти завжди великий і вартість їхніх професійних послуг дуже висока.

За всіма ознаками XXI ст. стане часом педагогів-прагматиків, зажадає об'єктивних оцінок усіх параметрів навчально-виховного процесу і його продуктів, уведе педагогічну діяльність у рамки виконання договірних відносин. Як не сумно прощатися з романтично-мрійливими описами довершеної креативної особистості, слід готуватися до гарантованого втілення реально досяжних проектів, у які будуть вкладатися гроші, і на яких будуть вибудовуватися реальні плани кожної людини і суспільства в цілому.

На ринок педагогічних послуг вчитель виставляє свою майстерність, високий професіоналізм, в основі яких є досконале знання й реалізація педагогічних, у тому числі, як зазначається у наукових працях М.В. Гриньової [8], В. Лазарева і Б. Мартиросяна [5], Г. Сороки і Р. Черновол-Ткаченко [11], В. Стрельникова [12] й інноваційних технологій. Належним чином, на думку дослідників О. Бугрій [1], О. Булатової [2], С. Сисоєвої [10], у даному відношенні повинен оцінюватись і творчий підхід у педагогічній діяльності.

Неодмінна умова розвитку ринкових відносин у сфері педагогічних послуг – гарантії високої якості продукту. Вкладаючи гроші, споживачі забажають одержати саме те, що вони замовили. І не будемо тішити себе, що ми (педагоги) знаємо краще, чому потрібно навчати і що треба виховувати. Якщо замовник за допомогою знань, освіти збирається вирішувати свої проблеми, то школа, ВНЗ не повинні ламати його наміри, а допомагати їх здійсненню своєю професійною діяльністю на найвищому рівні. Справа у тому, що знання, уміння для більшості спеціалістів сьогодні набувають конкретного, прагматичного і продуктивного змісту як джерело заробітку, прибутку, виживання і захисту від примх долі.

У наш час значно зросла роль практичної педагогіки [9, с. 7], яка за своїм призначенням повинна бути максимально корисною для практиків. Якщо завдання теоретичної педагогіки полягає в тому, щоб висвітлити загальні методологічні положення, прагнучи до їх системної повноти, і викласти те, що орієнтовно є зразковим і досконалим, то практична педагогіка висвітлює не стільки ідеальне, а реальне, досяжне. Тому вона має бути зорієнтованою на пересічного педагога, застосовною до типових випадків шкільного життя, відповідати потребам сьогодення і ближнього майбутнього. Завдання практичної педагогіки – поставити учителя на твердий ґрунт доцільно організованої

практики, реалій, звільнити його від комплексу меншовартості, що формує у ньому така висока й недосяжна педагогічна макротеорія.

Педагоги хочуть знати, як жити і працювати в сучасних складних умовах, як узгоджувати ідеї і цінності попередньої педагогіки, що за інерцією переходять у нову, в тому числі й вищу школу, з новими ринковими вимогами і вартостями. Три питання більше інших хвилюють сучасних вчителів: як увійти в ринок педагогічних послуг; які технології взяти на озброєння, щоб гарантувати собі майбутнє і максимально задовольнити попит споживачів; як розвантажити себе і заощадити хоча б мінімум часу і сил для власного життя поза школою [9, с. 8].

Практична педагогіка уникає схоластичних теоретичних міркувань, бере раціональні зерна скрізь, де їх знаходить. Тому її вихідними положеннями є не система, а помилки, що допускаються у щоденній практиці. Вона пропонує педагогам не теорію, а алгоритми і правила доцільно організованої діяльності. Вона відповідає на постійні учительські – «А як?», чого теоретична педагогіка уникає, тому практична педагогіка є відповіддю на вимоги часу, продукт нового часу і створюється для допомоги у вирішенні начальних і найбільш загальних дидактичних і виховних проблем.

Актуальною проблемою в умовах сьогодення, особливо у зв'язку із залученням вітчизняної школи до Болонської системи організації навчального процесу, залишається визначення оптимального шляху розвитку системи освіти, її модернізації в Україні у європейському контексті. Феномен європейської освіти є надзвичайно багатомірним. Якщо використати рейтинг 125 країн за рівнем готовності системи освіти країни до нової економічної реальності, то лише у 6-ти країнах Європи освіта є кращою порівняно з освітою США і Канади, а в 38 європейських країнах вона є гіршою за них. За цим рейтингом найбільш відповідною до нової економічної реальності є система освіти Фінляндії і Франції [3, с. 13], для яких характерні: високий рівень навчальних досягнень учнів; рівні можливості доступу до освіти; безкоштовність; важлива роль місцевої влади та муніципалітетів як постачальників освіти; всеохоплююча, а не вибіркова природа базової освіти; гетерогенні навчальні групи, відсутність категоризації та відбору учнів; індивідуальна підтримка навчального процесу та надання соціальної допомоги учням, інклюзивність учителя; гнучкість системи – велика довіра та уповноваження; гнучке адміністрування, готовність надати підтримку; довіра школі, її керівництву, учителям та учням; інтерактивні методи роботи; вплив місцевої громади (муніципалітетів); орієнтація оцінювання на розвиток – відсутність тестів, рейтингів; висококваліфіковані самостійні вчителі.

Таким чином, освіта сьогодні на основі принципів раціональності виступає найважливішою цінністю сучасного суспільства, без якої неможливо ні збереження його морального і пізнавального базису, ні випереджальний розвиток, що дозволяє говорити про освіту як умову збереження і виживання суспільства на початку ХХІ ст.

Врешті-решт, нам нікуди особливо і не потрібно спішити, а слід реалізовувати незадіяні резерви, змінювати свою свідомість і свій світогляд, і тоді Європа сама прийде до нас. Адже ми по-справжньому зацікавимо Європу, світ лише тоді, коли не тільки будемо все тотально запозичувати, а й зможемо щось запропонувати своє, корисне й розумне, яке буде належним чином оцінено й матеріально забезпечено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугрій О. Творчість у педагогічній діяльності // Вища школа. – 2009. – №4. – С. 87–92.
2. Булатова О.О роли творческого начала у педагогической деятельности // Педагогика. – 2005. – №3. – С. 53–60.
3. Клепко С. Модернізаційні процеси в сучасній освіті. – К., 2008. – 120 с.
4. Коршунова Н. Социопрактические аспекты инновационной педагогической идеи // Педагогика. – 2000. – № 10. – С. 12–17.
5. Лазарев В. Педагогическая инноватика // Педагогика. – 2004. – № 4. – С. 11–21.
6. Мусатов С. Гуманістичний потенціал педагогічної комунікації. – К., 2008. – 96 с.
7. Назарова Т., Шаповаленко В. От экстремальных педагогических технологий к традиционной практике // Педагогика. – 2001. – №5. – С. 23–29.
8. Педагогічні технології: теорія і практика / За ред. М.В. Гриньової. – Полтава, 2008. – 232 с.
9. Підласий Г. Практична педагогіка або три технології: Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. – К., 2004. – 616 с.
10. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості. – К., 2006. – 346 с.
11. Сорока Г., Черновол-Ткаченко Р. Нові педагогічні технології // Директор школи. – 2001. – № 41. – С. 6.
12. Стрельников В. Інноваційні технології навчання. – Полтава, 2004. – 30 с.
13. Ткаченко Л. Педагогічні дослідження з використанням інтернеттехнології // Управління освітою. – 2005. – № 1. – С. 4.
14. Які вони сучасні педагогічні технології? // Відкритий урок. – 2009. – № 3. – С. 27–31.